

Список використаної літератури:

1. Артамонова, Е. И., Екжанова, Е. В., & Зырянова, Е. В. (2002). Психология семейных отношений с основами семейного консультирования. М.: Академия, (89) [російською мовою].
2. Карабанова, О. А. (2005). *Психология семейных отношений и основы семейного консультирования*. Гардарики [російською мовою].
3. Косачева, В. И. (1990). Проблема стабильности молодой семьи: философский и социально-психологический анализ. *Автореф. дисс.... канд. филос. наук./Минский гос. университет* [російською мовою].
4. Рогов, И. Е. (1996). Книга практ. психолога в образовании. М.: Владос, (7) [російською мовою].
5. Соловьёв, Н. Я. (1981). *Семья в социалистическом обществе*. Политиздат [російською мовою].

ПОНЯТТЯ БАТЬКІВСЬКИХ НАСТАНОВ ЯК ЧИННИКА ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА

УДК 159.947.24

Гуцалюк Таїсія Григорівна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. У статті висвітлено особливості впливу батьківських настанов на вибір шлюбного партнера та визначено провідні психологічні чинники цього процесу.

Ключові слова: вибір, батьківські настанови, шлюбний партнер, вибір шлюбного партнера, сімейні стосунки, чинники вибору шлюбного партнера.

Актуальність дослідження. Вступ до шлюбу є одним з найбільш важливих подій в житті людей, тому що шлюб і сім'я є для кожної особистості соціальною та індивідуальною необхідністю. Особистість, яка

стоїть на порозі такого життєстверджувального прийняття рішення як вибір шлюбного партнера, перебуває у доволі фрустраційних процесах, адже одночасно вона розглядає потребу бути в парі, оцінку внеску та виграшу, досвід попередніх стосунків, страх залишитись самій, багато можливих варіантів вибору, особистісні риси характеру, які перешкоджають правильному здійсненні вибору.

Батьківські настанови - це система емоційного ставлення до дитини, сприйняття дитини батьками та способів поведінки з нею, які інтерналізуються та в подальшому визначають життя людини. В основі настанов знаходиться подання про належне і правильне, що передбачає осмислення, узагальнення досвіду батьками, що значним чином впливає на процес вибору майбутнього шлюбного партнера.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. У зарубіжних дослідженнях процес вибору майбутнього шлюбного партнера розглядають: як результат несвідомих настанов, що закладаються ще в ранньому дитинстві в батьківській родині (К. Вітакер, А. Добрович, В. Дружинін, В. Мацюк, Л. Термен, З. Фройд, К. Юнг та ін.); як несвідоме повторення життєвого сценарію попередніх поколінь (Е. Берн, М. Боуен, Е. Ейдемільлер, А. Шутценбергер, В. Юстицкіс та ін.); як подібність чи протилежність батьківських рис (П. Самсонова, З. Цельмер та ін.).

У вітчизняній науці приділяється увага: особливостям впливу батьківських сімей на формування майбутнього подружжя (В. Радчук, Ю. Сидорик, В. Мушкевич та ін.); відтворенню моделі батьківської сім'ї у власній (Т. Демидова, В. Мацюк, І. Крупник, Ю. Чаусова та ін.); готовності до створення сім'ї (А. Карасевич, Т. Левицька та ін.); чинникам задоволеності шлюбними стосунками (Д. Володошко, О. Кляпець та ін.).

Завдання статті:

- 1) Провести аналіз поняття «настанова».
- 2) Уточнити її структурні складові

Методи дослідження. Дослідження проведено шляхом теоретико-методологічного аналізу та узагальнення фундаментальних підходів до поняття в останніх наукових публікаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Психологічна настанова - це первинна неусвідомлювана реакція на ситуацію, в якій людина усвідомлює і розв'язує завдання, що забезпечує готовність здійснювати певну діяльність задля задоволення власних потреб.

Функції настанови, її ефекти і зміст розкриваються в процесі саморегуляції діяльності:

1) настанова визначає сталий, послідовний, цілеспрямований процес виконання дій, тобто є механізмом стабілізації, який зберігає їх спрямованість у безперервно змінних умовах діяльності;

2) фіксована настанова звільняє свідомість людини від необхідності ухвалити рішення та доволіно контролювати дії в стандартних і відомих умовах;

3) настанова може стати фактором, що зумовлює інертність, повільність, скутість дій, призводить до труднощів у пристосуванні до нових умов здійснення діяльності.

Батьківські настанови - це система емоційного ставлення до дитини, сприйняття дитини батьками та способів поведінки з нею. Вони інтерналізуються та стають частиною особистості. На основі власних настанов, сформованих в процесі дитячо-батьківських взаємин, відбувається вибір шлюбного партнера.

Е. Берн: «Батьківські настанови формується життєвий та професійний сценарій, приписи щодо своєї статі та одруження, вибору партнера» (Берн, Е., 1998).

Як зазначає Е. Еріксон: «Батьківські настанови можуть обмежувати, перешкоджати розвитку, прояву щирості й творчого начала» (Еріксон, Е., 2006).

Е. Ейдеміллер та В. Юстиціс наголошують: «Більшість сценаріїв людина засвоює із батьківської сім'ї, наслідуючи моделі поведінки через постійне сприймання настанов або інструкцій батьків до неї».

Р. Овчарова: «Батьківські настанови та очікування мають три рівні:

1. «Ми - батьки» (репродуктивні настанови подружжя в аспекті їх стосунків).
2. «Ми - батьки нашої дитини» (настанови в дитячо-батьківських відносинах).
3. «Це - наша дитина» (настанови й очікування щодо дитини /дітей)» (Овчарова, Р. В., 2003).

Щодо репродуктивної батьківської настанови, В. Бойко розглядає три її складові (Бойко, В. В., 1996):

- поведінковий елемент настанови, виражений реальною репродуктивною поведінкою і планованою репродуктивною поведінкою;
- емоційно-оцінний аспект, що є сукупністю поглядів, суджень, позицій людини щодо чисельності власної сім'ї;
- когнітивний елемент настанови, що належить до тих сторін суджень і поведінки, які обумовлені наявністю певних знань про об'єкт та стосовно яких проявляється настанова.

Емоційний аспект батьківських настанов розкрила А. Співаковська. Дослідниця говорила: «Існує вісім типів батьківської любові, які відображають ставлення батьків до дітей і є настановами: дієва любов (симпатія, повага, близькість); відсторонена любов (симпатія, повага, але велика дистанція в спілкуванні); дієва жалість (симпатія, близькість, однак відсутня повага); відторгнення (апатія, неповага, велика дистанція в спілкуванні); презирство (антипатія, неповага та мала дистанція в спілкуванні); переслідування (антипатія, повага, близькість); відмова (антипатія, повага, велика дистанція); поблажливе відторгнення (симпатія, неповага, велика дистанція)» (Співаковська, А. С., 1981).

Глибокий аналіз заданої проблематики роблять А. Личко та Е. Ейдемільер та пропонують широку класифікацію стилів сімейного виховання, що є по суті способом передання батьківських настанов:

1. Гіпопротекція: брак опіки і контролю за поведінкою, що доходить іноді до повної бездоглядності; частіше проявляється як недостатня увага й турбота до фізичного і духовного благополуччя дитини, її справ, інтересів, тривог. Прихована гіпопротекція спостерігається при формально-наявному контролі, реальній нестачі тепла і турботи, невиконанні в життя дитини. В основі цього типу психопатичного розвитку дитини може лежати фрустрація потреби в любові й приналежності, емоційне несприйняття дитини, не прийняття її до сімейної спільноти.

2. Домінантна гіперпротекція: надлишкова перебільшена увага і турбота про дитину поєднується з дріб'язковим контролем, значною кількістю обмежень і заборон, що підсилює несамотійність, безініціативність, нерішучість, невміння захистити себе. Таке ставлення батьків викликає почуття протесту проти неповаги до його «Я».

3. Потуральна гіперпротекція: виховання за типом «кумир сім'ї», потурання всім бажанням дитини, надмірне заступництво і обожнювання, непомірно високий рівень вимог до дитини, нестримне прагнення до лідерства, яке поєднується з недостатньою завзятістю і опертям на власні ресурси.

4. Емоційне відторгнення: ігнорування потреб дитини, нерідко - жорстоке поводження з нею. Приховане емоційне відторгнення проявляється в глобальному невдоволенні дитиною, постійному відчутті батьків, що вона не «така», не «такий». Іноді воно маскується перебільшеною турботою і увагою, але видає себе роздратуванням, недостатньою щирістю у спілкуванні, несвідомим прагненням уникнути тісних контактів, а при нагоді - звільнитися від «тягаря». Емоційне відкидання однаково шкідливе для всіх дітей.

5. Підвищена моральна відповідальність: не відповідні віку й реальним можливостям дитини вимоги безкомпромісної чесності, почуття обов'язку, порядності, покладання на дитину відповідальності за життя і благополуччя близьких, наполегливі очікування великих успіхів у житті - все це природно поєднується з ігноруванням реальних потреб дитини, її власних інтересів, недостатньою увагою до її психофізичних особливостей.

На підставі описаних стилів сімейного виховання формується особистість із певними настановами. Сформовані в дитячо-батьківській взаємодії настанови в подальшому є основою для здійснення вибору подружнього партнера.

Настанови батьків на виховання дітей це готовність діяти в той чи інший спосіб. Кожний із подружжя не тільки відображає дійсність, а й емоційно переживає її, осмислює і здійснює певні дії для засвоєння їх вимог у психіці дитини. Батьківські настанови, на думку Р. Овчарової, є одним із компонентів інтегральної психологічної структури батьківства і охоплюють когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти. Когнітивний аспект стосується знань і уявлень про репродуктивну норму суспільства, про розподіл батьківських ролей, він також містить реальний та ідеальний образ дитини.

Емоційний компонент - це сукупність поглядів, суджень, оцінок, а також домінуючий емоційний фон стосовно реалізації батьківських настанов і очікувань. Поведінковий аспект батьківських настанов реалізується в репродуктивній поведінці у взаємовідносинах партнерів, у ставленні батьків і стилі сімейного виховання.

У структурі батьківства автор виокремлює батьківську позицію як систему батьківських настанов, очікувань і ставлення батьків до дитини. Фундаментом батьківської позиції, як вважає А. Співаковська, є свідомі і несвідомі оцінки дитини.

Проаналізувавши розглянуті теорії, констатуємо, що когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти батьківських настанов впливають на вибір подружнього партнера.

Також, важливим аспектом є вплив материнських настанов на психічний розвиток дітей. На думку Д. Віннікота, наука материнства виходить з власного досвіду на етапі новонародженості. Становлення батьківської поведінки та настанов формується ще задовго до народження дитини. Початок розвитку майбутнього ставлення матері до дитини закладається внутрішньоутробно на основі перших емоційних конфліктів матері з плодом, а пізніше немовлям.

С. Броді: «Є чотири типи материнських ставлень до дитини. Матері першого типу легко і органічно пристосовуються до потреб дитини. Матері другого типу свідомо прагнуть пристосуватись до дитини. Матері третього типу не виявляють інтересу до дитини, керуючись тільки почуттям обов'язку. Матері четвертого типу непослідовні та суперечливі, погано розуміють потреби дитини».

Материнські ставлення, що засвоюються у віці немовляти, теж впливають на формування особистості та її настанов, які в подальшому можуть мати несвідомий вплив на здійснення вибору шлюбного партнера.

Висновки. Отже, в результаті дослідження настанов підсумовуємо такі їх характеристики: вони є стійкими утвореннями особистості, надають стабільності та спрямованості поведінці, є базовими уявленнями про світ і себе, вочевидь є основою для здійснення важливих життєвих виборів, зокрема вибору шлюбного партнера.

Перспективи подальших досліджень полягають у з'ясуванні особливостей впливу батьківських настанов на стосунки з дітьми, розробка психодіагностичного інструментарію для оцінки особливостей впливу батьківських настанов на вибір подружнього партнера.

Список використаної літератури:

1. Берн, Э. (1998). Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы. Москва [російською мовою].
1. Овчарова, Р. В. (2003). Психологическое сопровождение родительства. Москва: Институт психотерапии [російською мовою].
2. Бойко, В. В. (1996). Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других, Москв: Филинь [російською мовою].
3. Спиваковская, А. С. (1981). Обоснование психологической коррекции неадекватной родительской позиции. Москва: Прогресс [російською мовою].

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДИХ ПРАЦІВНИКІВ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

УДК 159.93

Дмитрова Тетяна Володимирівна,
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. У статті проаналізовано окремі аспекти політичної соціалізації молодих працівників служби судової охорони кількох областей України. Експериментально визначено, що ціннісна орієнтація на політичний мир і стабільність є найбільш значущою, як для чоловіків, так і для жінок. Розмежування у статевій диференціації виявило вищу чоловічу зацікавленість політичною ситуацією України.

Ключеві слова: молоді працівники служби судової охорони, політична ситуація, ціннісна орієнтація, політичний мир, стабільність.